

De Haagse Passage

LEO VAN DER MEULE

Het is de afgelopen decembermaand ongetwijfeld weer dringen geweest in de Haagse Passage. Gezellige drukte die noopt tot slenteren en het nemen van kleine passen. Precies die vorm van bedachtzame vooruitgang die ook het bouwkundig en commercieel beheer van dit bekende Haagse monument kenmerkt.

'Overdekte glasgaanderij'

De Haagse Winkelpassage, kortweg, zelfs voor velen van buiten de stad, de Passage, dateert voor wat betreft zijn kerngebied, het traject Spuistraat-Buitenhof, uit de jaren 1882-1885. Het ontwerp is van de architecten *H. Wesstra* en *J.C. van Wijk*. In beginsel werd uitgegaan van drie armen, maar daar het de initiatiefnemers al zwaar genoeg viel het geld voor twee armen bij elkaar te krijgen werd die derde arm, naar ontwerp van architect *Jos.*

Duynstee, pas in 1928-'29 aangebouwd. Bij de opening op maandag 4 mei 1885 sprak de eerste directeur van de NV 's-Gravenhaagsche Passage Maatschappij dat Den Haag vanaf dat moment haar zustersteden geen 'overdekte glasgaanderij' meer te benijden had. Zelfs het spraakgebruik was toen nog monumentaal! Er was echter voordat deze lovende woorden konden klinken heel wat gepasseerd. Enkele vermogende Haagse heren met oog voor de veranderende

omstandigheden vonden dat de groei van de stad, de opkomst van Scheveningen als mondaine badplaats en de hoge vlucht die het overdekte winkelen in o.a. Brussel en Parijs reeds genomen had, de bouw van een overdekt winkelgebied in de Haagse binnenstad alleszins rechtvaardigden.

Zij kozen daar met vooruitziende blik een gebied voor uit tussen twee andere belangrijke winkelstraten. Tot op de dag van vandaag, zo is gebleken, is een van de oorzaken van het succes van dit winkelgebied, dat het daadwerkelijk een passage, doorgang of verbinding, creëert tussen twee andere drukke winkelgebieden: de Spuistraat en het Buitenhof/Noordeinde. Verwerving en sloop van de benodigde panden in het gebied gevolgd door het vinden van een geschikte architect leverden geen probleem op. Voor het benodigde kapitaal moest men echter uitwijken naar Brussel. De Belgische bank bedong meteen dat een Brusselse aannemer de passage mocht bouwen. In de kleine lettertjes van het contract stond tevens dat de aannemer ook de detailtekeningen zou leveren en de directie op het werk zou voeren in plaats van de architecten. *Wesstra* en *Van Wijk* waren woedend, protesteerden vergeefs en verbraken uiteindelijk tegen schadeloosstelling hun contract met de Maatschappij. De aannemer ging toen op eigen kracht verder en bracht op het uiteindelijk gebouwde ontwerp nogal wat wijzigingen, in feite versoeringen, aan. Ook kwam door het te laat beschikbaar komen van gronden aan de Spuistraat het bouwen van een even mooie ingangspartij als aan het Buitenhof op de tocht te staan.

Nog maar twee armen

Het was, nog zonder derde arm naar de Hofweg, al met al een tamelijk geamputeerd geheel dat op die vierde mei 1885 in gebruik werd genomen. Er waren winkels, er waren café's, woningen en zelfs een hotel. Nu de klanten, het koopgrage Haagse publiek, nog. Gelukkig voor de winkeliers heeft het daar nooit meer aan ontbroken. De veertig winkels zijn naar huidige begrippen aan de kleine kant, zo'n zestig vierkante meter terwijl honderd al heel gewoon is.

Goed onderhoud

Een van de redenen dat de Passage altijd zo goed is onderhouden is gelegen in het feit dat de winkeliers tevens aandeelhouder van de Maatschappij zijn. Een dergelijke opzet vergroot natuurlijk enorm de betrokkenheid. De gemeente heeft echter ook het nodige te vertellen want monumentenbelang is algemeen belang. Zowel vanuit de Maatschappij als de dienst monumentenzorg wordt de goede verstandhouding geroemd. Dat kan het beheer alleen maar ten

goede komen. Van overheidswege heeft men een paar hoofdlijnen van beleid ten aanzien van dit inmiddels unieke winkelgebied uitgestippeld. Men streeft vooreerst naar het herstel van de oorspronkelijke eenheid die het ontwerp kenmerkte. Met name als een bepaalde winkelier/huurder vertrekt wordt van de gelegenheid gebruik gemaakt om indien nodig de aantastingen van de authentieke pui ongedaan te maken. Dat alles uiteraard met medeweten en medewerking van de Maatschappij. Dat laatstgenoemde zelf het beheer van de Passage als monument serieus neemt mag blijken uit de gang van zaken rond de grote Benetton-winkel. De architectenkeuze, de manier waarop het overleg werd gevoerd en bijvoorbeeld met de gevelindeling werd omgegaan kenmerken zich door zorgvuldigheid. Ook besteedt men jaarlijks een riant bedrag aan onderhoud dat maar zeer ten dele door subsidies gedekt wordt.

Reclame-uitingen bescheiden

Een ander punt van zorg vanuit de gemeente is het streven de reclame-uitingen zo bescheiden mogelijk te houden en liefst niet haaks op maar liggend in het gevelvlak. Hoe platter hoe beter. Ervaart de winkelende passant allereerst de gevels vanaf de begane grond, de dienst monumentenzorg kijkt 'hoger'. Op de eerste en

tweede verdieping hebben de gevels in de vijftiger jaren een aanmerkelijke versobering ondergaan. Vlak, kaal en enigszins saai is nu de overheersende indruk. Het zal een kwestie van zeer lange adem zijn maar men wil hier toch geleidelijk aan de complete neo-classicistische stuc-ornamentiek weer terug brengen. Wie alvast een voorproefje op het effect van het eindresultaat wil nemen raden wij aan ter hoogte van de paraplu-winkel van *Laboyrie* even een blik omhoog te werpen, waar zich nog een gedeelte van het originele stucwerk bevindt. De gemeente, en ook de Maatschappij trouwens, denken evenwel door tot achter de gevels. Woonden vroeger nogal wat winkeliers direct boven of achter hun zaak, tegenwoordig staan nogal wat verdiepingen leeg. Wonen in de binnenstad is voor een bepaalde categorie mensen zeer aantrekkelijk. Bovendien betekent leegstand ook hier achteruitgang.

Herbewonen lege verdiepingen

Er zitten evenwel aan het herinrichten van de verdiepingen tot woonruimte nogal wat hygiënische, technisch-constructieve en stedenbouwkundige haken en ogen. In de eerste plaats is vanuit de passage zelf geen toetreding van frisse lucht en direct zonlicht mogelijk, een wettelijke eis vanuit de moderne volkshuisvesting. De oude

opgangen vanuit de winkels kunnen ingeval van bewoning door niet-winkeliers niet meer gebruikt worden. Dat betekent het inbouwen van trappen, gangen, galerijen noem maar op. Ook zullen ingangen aan de stegen en straatjes achter de Passage geschapen moeten worden. En waar moeten bewoners parkeren? Kortom ook het herbevolken van de bovenverdiepingen is een zaak van bedachtzaam te werk gaan. Meer commercieel gezien is het natuurlijk van groot belang dat de omzetten hoog blijven. Er is een flinke wachtlijst van gegadigden voor winkelruimte. De Maatschappij stelt zich echter op het standpunt dat de klant koning is: die bepaalt het aanbod. Via zeker niet goedkope en regelmatig terugkerende marktonderzoeken probeert men de behoefte aan soort en aantal winkels te peilen. Overigens ook met een open oog voor wat de rest van de binnenstad al te bieden heeft en wat het meeste strookt met de sfeer en ambiance van de Passage. Functiebehoud is monumentenbehoud, in het geval van de Haagse Passage komt dat neer op goed lopende winkels en zo komen zelfs marktverkenningen en verkoopstatistieken onze monumentenzorg ten goede!

Leo van der Meule is bouwhistoricus en free-lance journalist te Leidschendam.